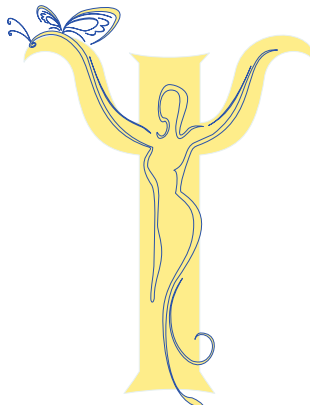

Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет
Кафедра психології та педагогіки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Подільський культурно-просвітительський Центр імені М. К. Реріха
Українська асоціація сімейних психологів

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

**Тези доповідей
VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції**

м. Хмельницький, 9–10 квітня 2020 року

Хмельницький
2020

УДК 37.015:159.9
ББК 88:8
А 43

Редакційна колегія:

Потапчук Є. М., доктор психологічних наук, професор (*головний редактор*);

Гаврилькевич В. К., кандидат психологічних наук, доцент;

Левицька Т. Л., кандидат психологічних наук, доцент;

Подкоритова Л. О., кандидат психологічних наук, доцент.

Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців :

тези доповідей VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Хмельницький, 9–10 квітня 2020) / [ред. колегія: Є. М. Потапчук (голов. ред.), В. К. Гаврилькевич, Т. Л. Левицька, Л. О. Подкоритова] ; М-во освіти і науки України, Хмельницький нац. ун-т, Каф. психол. та педагог. [та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2020. – 140 с.

У збірнику представлені тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців», яка відбулась 9–10 квітня 2019 року в м. Хмельницькому на базі Хмельницького національного університету за ініціативи кафедри психології та педагогіки.

Збірник адресований науковцям, аспірантам, студентам, а також усім, хто цікавиться сучасними науковими дослідженнями в галузі психології, педагогіки, соціології.

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за науковий та літературний зміст опублікованих матеріалів несуть їх автори. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

При передруку публікацій посилання на збірник обов'язкове.

© Автори тез, 2020

© Кафедра психології та педагогіки

Хмельницького національного університету,

оригінал-макет, 2020

Комар Т. В., Шеремет А. М.

Хмельницький національний університет

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ: ТЕОРЕТИКО-ДІАГНОСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Перші дні... у житті, у садочку, у школі, в університеті... Таких Перших днів у нашому житті може бути... безліч різноманітностей! А ось як ми зможемо допомогти, ввести у життя, адаптувати, соціалізувати цих першачків – це надзадача для усіх, починаючи із батьків.

Студент-першокурсник вступає у взаємодію з соціальним середовищем і потрапляє під соціально-виховний вплив, з одного боку – адміністративних структур закладу вищої освіти (ЗВО), з іншого – колективу академічної групи, де проходить не лише навчання, а і його життєдіяльність. І саме вплив колективу студентської групи, який виступає соціальним мікросередовищем, наявність сприятливих умов для навчання й життєдіяльності та власна соціальна активність забезпечать розгортання цілеспрямованого соціалізуючого процесу, метою якого є формування і набуття особистістю соціально значущих норм, потреб, цінностей та правил поведінки у соціумі.

Метою нашого дослідження, яке розпочалося 2006 р. та триває досі, є оптимізація психолого-педагогічних впливів на соціалізацію студентів. А *мета саме цієї публікації* – дослідження соціально-психологічної адаптації майбутніх психологів у Хмельницькому національному університеті (ХНУ).

Констатувальний етап експерименту полягав у необхідності визначити наявний рівень соціалізованості студентів-першокурсників у нових умовах навчання та життєдіяльності ЗВО. В основу цього було покладено тестування студентів-першокурсників експериментальних груп на початку навчального року. Для тестування було застосовану власну методику.

Тест-опитувальник призначений для діагностики процесу соціалізації студентів-першокурсників. Він включає 3 субтести (набір завдань): інформаційна обізнаність, активізація, діяльнісна сфера. Кожен із субтестів передбачає можливість перевірки розвитку та сформованості у студентів-першокурсників певних якостей, ставлень і суджень: інформаційна обізнаність – поінформованість щодо нових умов життєдіяльності закладу вищої освіти; активізація – формування цілей, мотивів, міжособистісна взаємодія; діяльнісна сфера – ставлення до позанавчальної діяльності, вміння розпоряджатися вільним часом, участь та дії студентів-першокурсників в умовах дозвілля та форми реалізації їх культурно-інформаційних потреб. У процесі проведення тестування передбачалося, що кожен із субтестів має обмежений час на його виконання. Норми часу для виконання завдань з інформаційної обізнаності – 8 хвилин; для виконання завдань з активізації – 10 хвилин; для виконання завдань з діяльнісної сфери – 10 хвилин.

Методика передбачає, що результати виконання всіх субтестів оцінюються підрахунком кількості правильно виконаних завдань. Для субтестів щодо інформаційної обізнаності кожна правильна відповідь студента на питання оцінювалась 1 балом. Наприклад, якщо студент на 11 запитань дав правильні відповіді, то його бал по цьому субтесту дорівнював 11. Результати субтесту активізації та діяльнісної сфери оцінювались залежно від складності та правильності відповідей. Загальна кількість балів, яку міг отримати студент-першокурсник за правильні відповіді на запитання всього тесту, становить 100 (вона утворюється додаванням суми балів, одержаних студентом за правильне розв'язування всіх 3-х завдань субтестів).

Підрахунок результатів тестування за методикою здійснювався за встановленою нами градацією: високий рівень соціалізованості складає більше 90, середній – 60-90, низький – менше 50.

Результати проведеного тестування показали, що в експериментальних групах тільки 6 студентів виконали завдання, давши правильні відповіді. Це означає, що тільки 2 студентів-першокурсників мають високий рівень соціалізованості, визначений за експериментальною методикою (це становить 3,5 % від кількості студентів, які виконували тести). Зовсім незначна кількість виконала завдання із сумою балів від 60 до 90 – їх кількість становить 12 (19,6 %). Найбільша кількість учнів виконали завдання з правильними відповідями у межах 40-60 балів (майже 50 %). Наведені дані засвідчують такий розподіл студентів за рівнем їх соціалізованості на основі результатів проведеного тестування: високий рівень – 2 %; середній рівень 39 %; низький рівень – 59 %.

Одержані дані засвідчують, що більше половини студентів, які виконували завдання тесту, мають низький рівень соціалізованості. Тільки 2 % мали кількість балів, яка дає підстави віднести їх до високого рівня соціалізованості. Аналіз і порівняння результатів виконання студентами-

першокурсниками окремих субтестів показав, що найскладнішими для студентів були завдання на інформаційну обізнаність. Більш доступними для них є завдання на дозвіллеву сферу. Підтвердженням цього є такі дані. Переважна більшість студентів-першокурсників виконали це завдання з оцінкою, що не перевищує 10 балів. У той час, як із 25 можливих балів за виконання завдань на активізацію оцінку з кількістю 12 балів і більше отримали 28 % студенти. Крім того, це завдання з кількістю балів від 6 до 12 виконало 55 % студентів.

Констатувальний експеримент дав можливість визначити реальний стан соціалізації студентів-першокурсників та розуміння кураторами необхідності здійснення соціально-психологічної роботи в позанавчальний час.

У цілому одержані дані підтвердили результати кількісного аналізу й показали, що систематична і цілеспрямована соціально-виховна робота зі студентами-першокурсниками щодо соціалізації сприяла розвиткові в них пізнавальних, комунікативних умінь, цілеспрямованості, самостійності, розвитку самоактуалізації та самореалізації особистості, які у свою чергу суттєво впливають на результати їх навчальної діяльності. Свідченням цього стала майже однозначна думка студентів експериментальних груп, які у своїх відгуках відмічали позитивний вплив змісту позанавчальної діяльності та власного розвитку під час участі в соціально-виховних заходах. Усе наведене дає підставу стверджувати, що у процесі дослідно-експериментальної роботи досягнуто бажаних зрушень щодо успішної соціалізації студентів-першокурсників, обрані для цього засоби досить ефективні. І разом з тим продемонстровано можливості щодо соціалізації соціально-виховного процесу вищого навчального закладу.

Результати проведеного тестування засвідчили такий розподіл студентів за рівнем їх соціалізованості на основі результатів проведеного тестування: високий рівень – 2 %; середній рівень 39 %; низький рівень – 59 %.

Досліджуючи особливості процесу соціалізації студентів-першокурсників, слід також зазначити, що основою, на якій будується соціально-психологічна робота щодо соціалізації студентів-першокурсників, є *організаційні принципи, завдання та організаційно-психолого-педагогічні чинники*. Організаційні принципи включають: добровільність участі у соціально-виховних заходах по соціалізації, загальнодоступність участі кожного члена академічної групи, взаємодія студентів-першокурсників в колективних творчих справах, право кожного члена колективу на власну думку та втілення власних ініціатив відповідно до власних потреб та інтересів, узгодження їх з потребами та інтересами всього колективу групи, прийняття колективних рішень. Комплекс завдань, які вирішує та забезпечує куратор групи під час соціально-виховної роботи із соціалізації студента-першокурсника, складається з трьох груп. Завдання першої групи пов'язані з безпосереднім впливом на особистість студента-першокурсника: вивчення особистості студента (виявлення індивідуальних особливостей, сфери інтересів та потреб; формування позитивних мотивів до участі у соціально-виховних заходах позанавчальної діяльності; поєднання колективних, групових та індивідуальних форм позанавчальної діяльності; створення умов для реалізації внутрішнього потенціалу студента-першокурсника, розвитку його самостійності та активності, інтеграція засвоєних під час соціально-виховних заходів позанавчальної діяльності знань та умінь у повсякденне життя). Друга група завдань пов'язана зі створенням виховуючого мікросередовища, яке нейтралізує негативні впливи соціуму на особистість студента та сприяє створенню умов щодо успішності процесу соціалізації, а саме: формування сприятливого психологічного комфорту в колективі, створення творчої атмосфери в ході позанавчальної діяльності для самоствердження, самореалізації студента-першокурсника. Третя група завдань, виконання яких також залежить від куратора групи, пов'язана з вирішенням проблеми взаємодії учасників забезпечення процесу соціального становлення студента-першокурсника: організація колективних творчих справ, організація інформаційно-пропагандистської діяльності з метою пояснення значущості соціально-виховної роботи на першому році навчання для успішної соціальної адаптації та соціалізації особистості студента-першокурсника.

Отже, нами виявлено певні проблеми адаптаційного процесу: пристосування до соціально неоднорідного колективу; невміння здійснювати саморегуляцію діяльності, оптимізувати в нових умовах режим праці і відпочинку; проблеми налагодження побуту і самообслуговування в умовах гуртожитку; невміння змістовно організувати власне дозвілля, встановлювати дружні стосунки з особами протилежної статі тощо. Перспективами наших подальших розвідок є реалізація програми соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників, яка ґрунтується на організаційних принципах, завданнях та організаційно-психолого-педагогічних чинниках.